

АРТІАНІЯ

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ НАВИСІДОВИЩНИЙ КОЛІСНИК

Фундатор,
автор проєкту
Микола Маричевський

Головний редактор
Алла Маричевська

Часово-просторове
рішення
та комп'ютерно
складання
Кузьма Федченко

Коректор
Мирослава Крат

Друк: видавнича фірма
«Софія-А», м. Київ

Телефон редакції:
+38 (067) 440-05-36

E-mail: artania@ukr.net
serpanok_@mail.ru

За часописом – мова, стиль,
загалом літературна редакція,
узгодження тем.

Несхвалені тексти та
ілюстрації не пересилаються

Автор відповідає
за факти, інформацію,
коментарі, назагал
позицію в матеріалі.

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 10739 від 14.12.2005

© 2008, А.Маричевська
© 2008, К.Федченко

На першій сторінці
обкладинки:

Віктор Маринюк
Мати, 1992
Папір, туш

На четвертій сторінці
обкладинки:

Микола Теліженко
Коло Коляди, 2004
Витинанка

Олександр Сопронюк
ІВАН АНДРУСЯК:
«ЯК ПИШИТЬСЯ ОСКОМИНА РУДА» 2

Орест Голубець
АКТУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО:
РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ПАРАДОКС
НАШОГО ЧАСУ 4

Ярослав Кравченко
ШКОЛА МИХАЙЛА БОЙЧУКА: «ВІН
ЛЮБИВ ПРОЯВИ КРАСИ У ПРИРОДІ,
МИСТЕЦТВІ, ЛЮДЯХ...»
(СЕРГІЙ КОЛОС. ДО 120-ЛІТЯ
ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ) 8

Віра Сабченко
ЮРІЙ ЄГОРОВ.
ПАМ'ЯТІ ОСОБИСТОСТІ Й МИСТЦЯ 12

Анатолій Щербатюк
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗАЙДНІ,
АБО КУЛЬТУРНА
ОКРАДЕНІСТЬ НАРОДУ 16

Леся Медвідь
ВАСИЛЬ КОРЧИНСЬКИЙ:
ХРОНІКА ЧАСУ 20

Орест Голубець
ВХОДЖЕННЯ
У НАВКОЛИШНІЙ ПРОСТІР 29

Ярослав Кравченко
ЩИРОСЕРДНО. ВІДВЕРІО:
«НАСТАС МОМЕНТ,
КОЛИ ВІДЧУВАЄШ, ЩО ТОБІ Є ЩО
СКАЗАТИ СВІТУ, – І ТИ МАЛЮЄШ» 32

Олександр Сопронюк
ЧИСТОТА: «ЧОРНИМ НЕБОМ
ВЕРТАВСЯ ДОДОМУ ГОСПОДЬ...» 34

Димитрій Рудюк,
Дмитро Степовик
ЛІТОПИСНИЙ «ВІПРИЛЬНИК»
ІОСИПА САДОВСЬКОГО 36

Збігнєв Міколейко
АНАТОМІЧНЕ РОЗП'ЯТТЯ 40

Христина Береговська
ТАКІ РІЗНІ... І ВСІ НАШІ... МИСТЦІ 43

Оксана Маричевська
МОЗАІКА РЕФЛЕКСІВ 46

Тетяна Слободнюк
ЖИТИ, ПАМ'ЯТАТИ...
РОЗМОВА З МИКОЛОЮ МАЗУРОМ 50

Олександр Хоменко
НАВПРОТИ МІТУ:
ГРИНЧЕНКОВІ ІНСИГ'НІ
І УКРАЇНСЬКЕ ПОЕТИЧНЕ ІНФЕРНО 58

Олена В'ячеславова
ВАРТОВИЙ УКРАЇНСЬКОГО ВСЕСВІТ
БОРИС ГРИНЧЕНКО В МУЗЕЙНІЙ
СЦЕНОГРАФІІ
НАДІІ МОНАСТІРСЬКОЇ

Ольга Різниченко
СТО РОКІВ САМОІНОСТІ

Юрій Шебельов
Я – МЕНЕ – МЕНІ... (І ДОВКРУГІ)

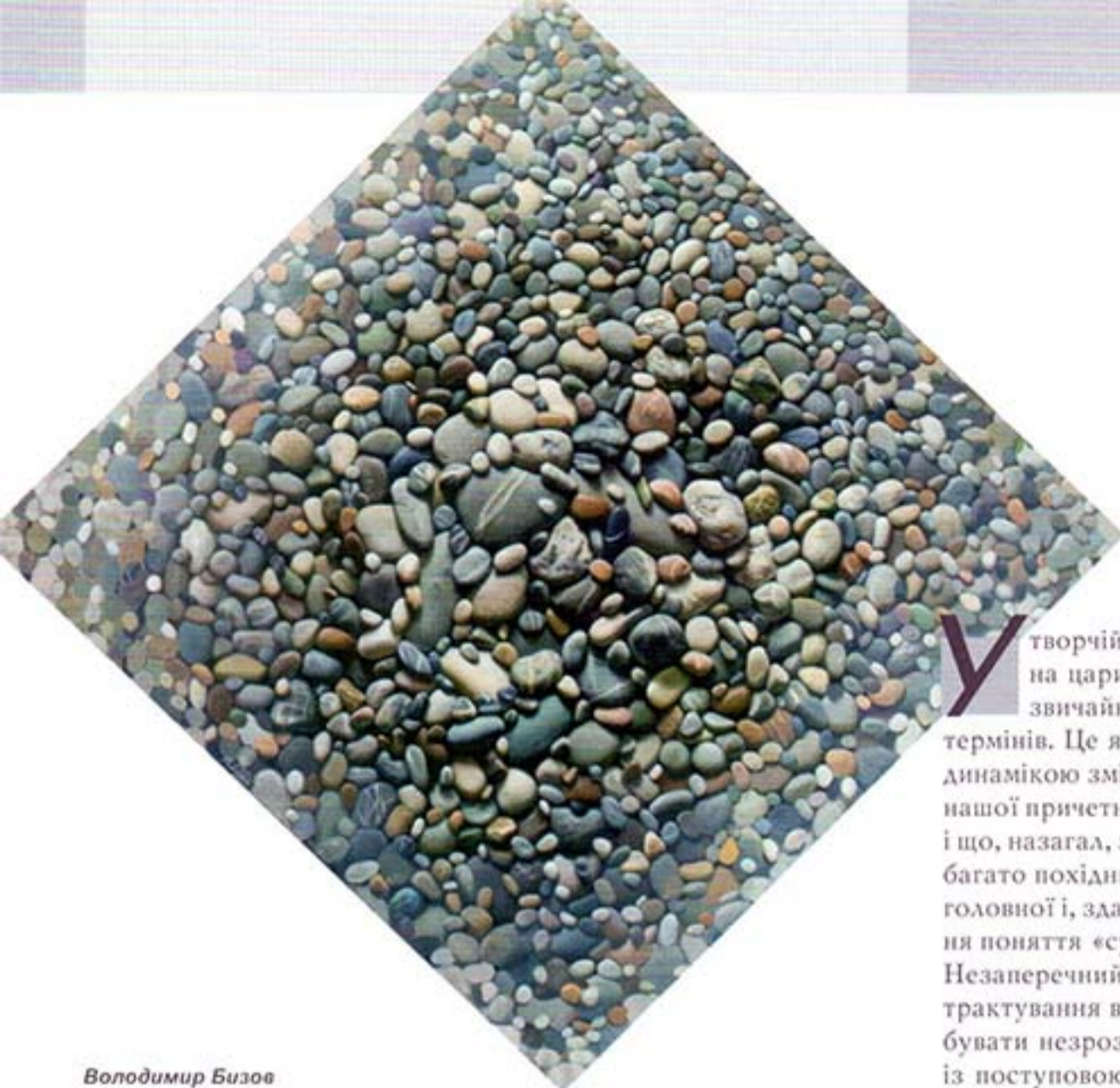
Оксана Маричевська
КРІЗЬ АРКУ. ЯКІВ ГНІЗДОВСЬКИЙ

Олександр Сопронюк
В УКРАЇНУ...

Олеся Теліженко
КОЛЕКЦІЯ ВЕСНА-ЛІТО-2009
«ТАТКОВА ВИТИНАНКА»

НАШ ЧАС – НАШ ПРОСТІР

Володимир Бизов
Мандала, 2006
Полотно, олія

A Орест Голубець
доктор мистецтвознавства

АКТУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ПАРАДОКС НАШОГО ЧАСУ

У творчій практиці українських мистців, а надто ж на царині критики й теорії, спостерігаємо нині незвичайну строкатість і фатальну неузгодженість термінів. Це явище до певної міри пов'язане з небувалою динамікою змін, із прагненням вельми швидкої декларації нашої причетності до того, що ми ще не цілком розуміємо і що, назагал, залишається для нас чуже. Хоч як дивно, але багато похідних термінологічних проблем постає довкола головної і, здавалося б, доволі простої – самого тлумачення поняття «сучасне мистецтво».

Незаперечний той факт, що це поняття, на відміну від його трактування в західному світі, виявляє у нас здатність набувати незрозумілих обрисів. Причина в тому, що поруч із поступовою адаптацією найновіших мистецьких форм і засобів виразу в Україні паралельно відбувається своєрідна «реабілітація» національних джерел авангардного мистецтва ХХ століття, а крім того – пошук шляхів їх органічного проникнення у творчі процеси сьогодення. До того ж, ми все ще дивним чином толеруємо рудименти «приспосованої» до нових часів псевдореалістичної форми мистецтва «епохи соціалізму».

Незважаючи на сумбурність та небувалу динаміку розвитку подій, важливе у загальній оцінці мистецьких процесів ХХ ст. саме розуміння історичної послідовності причин та явищ. У цьому сенсі варто зазначити, що на час тривалої ізоляції від світу ми володіли доволі повною інформацією (хоча б у вигляді «нищівної критики» про мистецькі течії модернізму). Однак на зламі 1960-1970-х років у західному світі (поза нашою участю) відбулися складні й суперечливі процеси – постали здебільшого невідомі нам новітні концепції постмодерністичного мислення. Протиборство класичного міметизму та провокативно-скандальних течій авангарду закінчилося несподіваним примиренням, «нейтралітетом» у вигляді дивних формул – «мистецтвом є усе» і «кожен може бути художником». Мистецький світ вступив у фазу постмодернізму, названу сучасними теоретиками постісторичною. Саме з цього моменту поняття «сучасне» набуло цілком нового тлумачення.

До нас згадані процеси доходять із великим запізненням (або ж узагалі не доходять) і тому до сьогодні не знаходять повного розуміння. Ідеї постмодернізму офіційно проникають у мистецький світ України після падіння «залізної завіси», у час проголошення державної незалежності та національних пріоритетів, коли розпочинаються процеси національного самоусвідомлення, утвердження української нації й держави, процеси, які, мусимо визна-

ти, в європейських державах завершилися ще у ХІХ ст.

Узагалі, складається враження, що в постмодерністичну стадію «примирення» ми вступаємо лише нині, коли нові явища й мистецькі форми поступово адаптуються не тільки широким колом шанувальників мистецтва, а й самими мистцями. Наше суспільство вчиться усвідомлювати, що постмодерністичне мистецтво може бути безконечно різноманітним, і пошук будь-яких «рецептів» зазвичай видається тут невдячною справою.

До того ж сучасне мистецьке середовище в Україні розривають латентні внутрішні антагонізми. Основні суперечності криються тут у протиставленні космополітизму й національних пріоритетів, у безпрецедентній та парадоксальній одночасності пошуків національної ідентичності і залученні цілком позанаціональних у своїй основі сучасних форм мистецького виразу.

Як відомо, космополітична ідеологія західного мистецтва формувалася на основі європейського авангарду, а згодом знайшла благодатний ґрунт у США. Сюди перед Другою світовою війною емігрувала значна частина кращих представників популярних авангардистських течій, гнана гітлерівським та сталінським тоталітарними режимами. Саме «американізація» авангарду значною мірою зумовила появу постмодернізму, започатковану явищами поп-арту і концептуалізму. Далі західне мистецтво розвивалося у поєднанні суперечливих течій, та все ж у певній послідовності подій. В Україні сьогоднішній плюралізм мистецького середовища і його прагнення бути схожим до навколишнього світу радше локально-ситуативні, а не всеохопні, зовнішньо-показові, а не логічно-закономірні.

Саме така своєрідна «позачасовість» процесів, що розгортаються в сучасному українському мистецтві, здатна зумовлювати неоднозначність термінів, якими ми оперуємо. У багатьох випадках вони не мають аналогів або тлумачаться по-іншому, а тому й незрозумілі (чи не цілком зрозумілі) поза межами України.

Повертаючись до термінологічного словосполучення «сучасне мистецтво», зазначимо, що у західному мистецькому світі поняття «сучасне» цілком логічно, історично-закономірно збігається з поняттям «нове», а тому охоплює сьогоденні, найновіші, актуальні форми образного мислення та художнього виразу. У даному ж разі те, що криється за означенням «сучасне», зазвичай залишається до кінця незрозуміле: що маємо на увазі – найновіші мистецькі форми виразу чи увесь комплекс суперечливих явищ, що характеризують художнє життя сьогодення? Таким чином, в Україні поняття «сучасне мистецтво» може бути дуже відносне або ж, навіть, цілком позбавлене конкретики.

Така ситуація спричиняє появу відповідників у вигляді нових термінологічних словосполучень. Так, наприклад, замість «сучасне» широкого розповсюдження набуває англійський аналог «contemporary» або ж наш – «актуальне». Цілком очевидно, що в першому випадку українські мистці, котрі прагнуть творити новітнє мистецтво, нама-

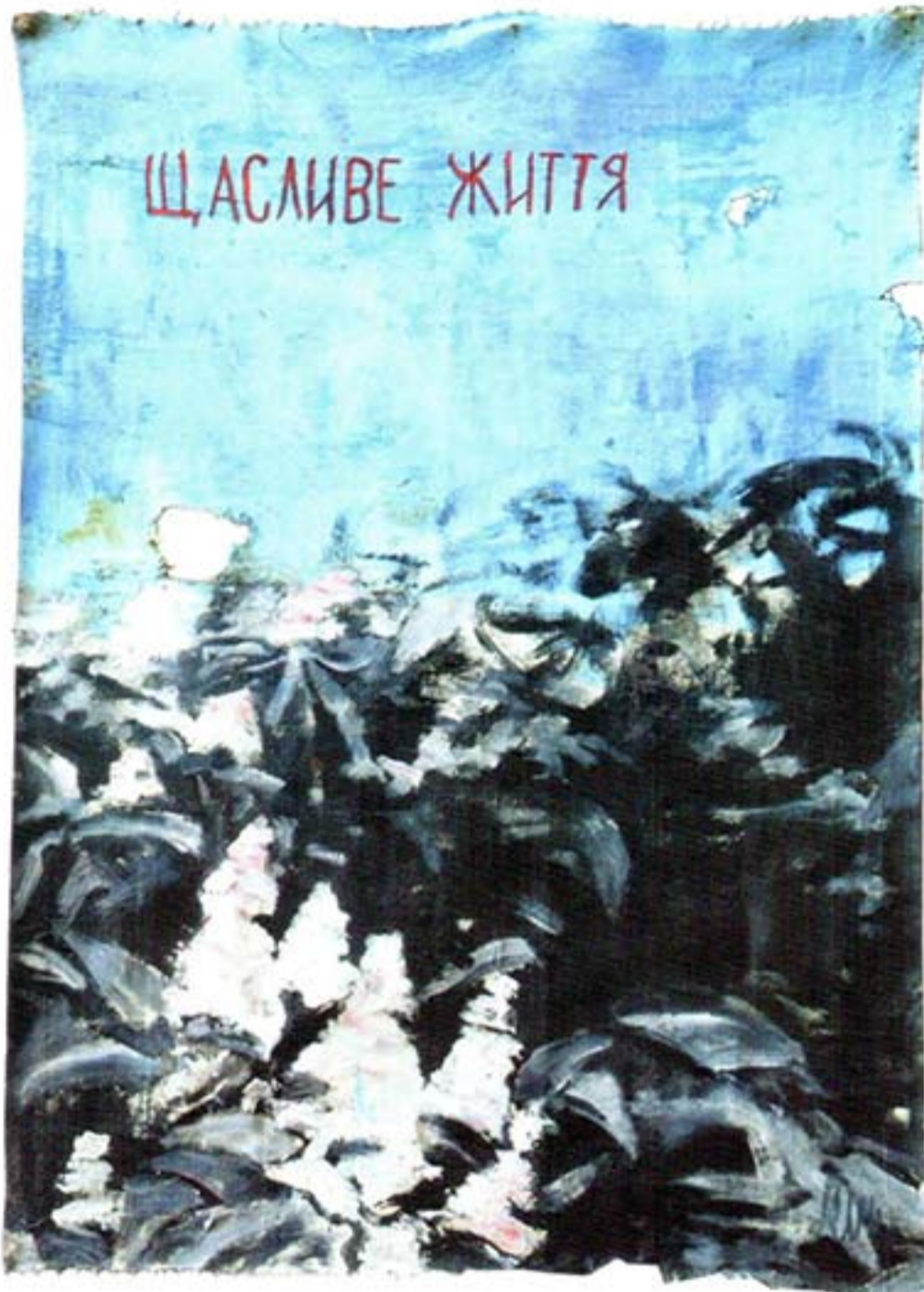
Іванпавельчук

*Що тебе не згубить,
те тебе укріпить.*

Портрет України, 2008

Полотно, олія

Андрій Сагайдаковський
Щасливе життя, 2008
Килимок, олія

гаються немовби звести його до властивих вимірів, які панують у західному світі. Логіка проста: якщо поняття «сучасне» в Україні може охоплювати і «несучасне» (або ж не цілком сучасне), то краще, відмежовуючись від такого стану речей, назвати його «contemporary».

Куди складніша видається ситуація в разі вживання поняття «актуальне мистецтво». Його застосування здебільшого доволі ефемерне, позбавлене конкретики й будь-яких реальних обрисів. Вочевидь, що, оперуючи поняттям «актуальне мистецтво», організатори мистецьких акцій можуть вкладати в нього різний зміст. Так, за умов багатовекторності руху й браку структури вартостей, актуальними сьогодні можна вважати різні аспекти мистецького життя: все залежить од того, в який бік зміщуємо акценти.

Актуальна, наприклад, може бути творчість молодих художників, нового покоління, сформованого поза межами безпосереднього впливу тоталітарного суспільства. Їхня ментальність і спосіб поведінки стають достеменно відмінними і вступають у відвертий, хоч інколи й невидимий, конфлікт із попередніми поколіннями.

Актуальними можна називати нові мистецькі форми й течії та, відповідно, творчість художників, які їх дотримуються (у даному разі спостерігаємо збіг із означенням «contemporary»). Проте в багатьох випадках їхня актуальність може виявлятися доволі відносно. Адже наша тривала ізоляція від світу здатна спричинити особливі ефекти. Один із них представляє масове повернення з настанням часу «вседозволеності» до ідей авангарду початку ХХ ст., тобто до того, що тривалий час було заборонене та існувало на рівні андеграунду. В такому разі наша «постмодерністичність» стає немовби однобока, сягає лише зародкової стадії постмодернізму, а дотичність українських художників до власне постмодерністичних явищ переважно «зависає» на початковому рівні їхнього пізнання. Із цієї причини в акціонізмі, перформенсах та інсталяціях українських мистців нерідко відчуваємо відголоски давно минулих (а тому вже не актуальних) у західному мистецтві помислів. Зауважимо також, що, прагнучи «постмодерністичності», українські мистці, підсвідомо дотримуючись традиційної фігуративності, не випадково краще адаптують форми, які дають широке поле для емоційного виразу, і переважно ігнорують ті, що пов'язані з його граничною мінімалізацією.

Крім названих, актуальними (або ж локально-актуальними) для нашого суспільства можна вважати й пошуки на царині сучасного мистецтва національної ідентичності. Їх важливість визначається двома аспектами. З одного боку – konieczністю усвідомити основи вітчизняного модерного мислення та відновлення загальної правдивої картини розвитку українського мистецтва ХХ ст. Із другого – тим, що можна назвати потребою реалізувати нашу «іншість», підсвідомо виразити в сучасному мистецтві глибину коріння, історичне минуле й національний менталітет.

Для повноти ситуації звернемося до окремих сучасних енциклопедичних видань і словників, яких, на жаль, так мале в Україні, але які друкуються в наших найближчих сусідів. Ситуація із поняттям «актуальне мистецтво» в стосунку до

векторности «Схід – Захід» – доволі характерна. У Росії, яка немовби також вважається посттоталітарна, поняття «актуальне мистецтво» так само актуальне (така тавтологія саме тут, мабуть, доречна). Однак у сусідній (із західного боку) Польщі словосполучень «актуальне мистецтво» («aktualna sztuka») чи «мистецтво актуальне» («sztuka aktualna») не подибуємо. Про це, зокрема, свідчать видання довідникового характеру, які з'являлися в різні роки, – «Малий лексикон сучасного мистецтва» (1990), «Мистецтво світу. Лексикон» (1998), «Словник течій, рухів і ключових понять мистецтва другої половини ХХ ст.» (2002) тощо.

Цікава та повчальна для нас може виявитися присутність в останньому виданні поняття «актуалізм». Воно означає різновид новітнього «політичного», «заангажованого» мистецтва, яке «проступає в революційних ситуаціях» і веде до повного стирання різниці між мистецькою і політичною діяльністю, до руйнування мистецтва як певного посередника «заради безпосереднього діалогу художника і суспільства» (с. 17).

Саме тут ми, мабуть, підходимо до найважливішого – заради чого нам треба вживати поняття «актуальне мистецтво». Безперечний той факт, що актуальне мистецтво у посттоталітарному просторі намагається стати відповідником колишнього авангарду, або ж, радше, авангардизму, який завжди позначав «передній край». Але тоді постає законмірне питання – чи є сенс намагатися це робити, коли у світовому мистецькому просторі сьогодні взагалі незрозуміло, де є «передній край»? Ситуація до того ж набагато складніша за умов України, де, поруч із новими явищами, ілю-

зію екстравагантного переднього краю часто творить те, що вже давно відбулося та стало надбанням історії у західному світі.

До того ж, повинні визнати, що без вживання поняття «актуальне мистецтво» (чи будь-якого аналогічного за значенням) нам сьогодні важко бути. Важко виставити певні орієнтири в мистецькому просторі, провести хоча б якусь його мінімальну градацію, відсіяти рудименти минулого псевдореалізму і новітні прагнення догодити посереднім смакам широкого споживача. А отже, можемо стверджувати: поки означення «сучасне» у нас не набере загальноприйнятних обрисів і конкретного часового виміру, закоріненого в новітніх високоінтелектуальних формах мистецького виразу, доти буде потреба вживати його «замінники» – як, наприклад, «актуальне»...

Олег Тістол

Манчжурка. К.Н.Р., 2004

Полотно, олія

